

Plzeňské školství v době Velké války (1914–1918)

Karel ŘEHÁČEK

Vypuknutí Velké války znamenalo pro plzeňské školství velmi citelné a závažné komplikace. Problémy nastaly především v důsledku mobilizace vojska, kdy byly mnohé plzeňské i mimoplzeňské školní budovy obsazeny armádou a sloužily jako ubytovny či byly přeměněny na vojenské lazarety. Pro tyto účely bylo po vyhlášení války zabráno 11 školních budov, z toho jako lazarety pět (na Chodském náměstí, Husově náměstí, nad Hamburkem, na Mikulášském náměstí a v Jablonské ulici) a jako ubytovny pro vojsko šest (v Komenského ulici, dvě budovy v Jungmannově třídě, Kopeckého sadech, Husově třídě a Fodermayerově ulici) budov, jedna školní budova (tzv. budova Kamerálu v Kopeckého sadech) byla navíc zabrána jako ubytovna pro dělníky Škodových závodů.¹

Tyto potíže vážně ohrozily především zahájení školního roku. Už v době letních prázdnin roku 1914 bylo zřejmé, že počátek školního roku bude nestandardní a problematický a že s největší pravděpodobností bude muset být zahájení výuky v Plzni odloženo. Zemská školní rada (ZŠR) v Praze přesto vydala výměr, v němž uvedla, že „*považuje za naléhavě žádoucí, aby přes obtíže, které působí vypuknutí války, školní rok 1914/1915 pokud jen možno na všech obecných a měštanských školách začal v předepsané době*“.² K tomu nakonec došlo pouze u mimoplzeňských škol v okolních obcích, kde byl školní rok zahájen 16. září 1914. V Plzni byl začátek školního roku odložen o měsíc, zápisy do plzeňských škol byly sice vykonány v předepsaném termínu od 13. do 15. září, ale školní rok začal na základě vyhlášky ZŠR v Praze až 16. října 1914.

Organizace školního vyučování však byla značně komplikovaná a omezená dopady války na civilní společnost. V zájmu zajištění školní výuky bylo v Plzni nutno přistoupit ke spojování několika škol do jedné školní budovy a zahájit tzv. střídavé vyučování. V praxi to vypadalo tak, že školy byly rozděleny do dvou skupin: v první probíhala výuka v pondělí, středu a pátek dopoledne a v úterý, čtvrtek a sobotu odpoledne, ve druhé tomu bylo naopak.

¹ Archiv města Plzně (AMP), Místní školní rada (MŠR) – česká v Plzni, kart. 231, vyhláška o zahájení vyučování ze 7. 10. 1914.

² Tamtéž, MŠR – česká v Plzni, kart. 232, dopis Okresní školní rady (OŠR) v Plzni všem MŠR z 31. 12. 1914.

Ani toto opatření však nebylo lékem na krizovou situaci. V důsledku dalších záborů školních budov nebylo výjimkou, že se školy třeba několikrát ročně stěhovaly z místa na místo, čímž byla pochopitelně nepříznivě ovlivněna především školní docházka a prospěch žáků.

Příkladem za všechny budiž situace v I. obecné škole dívčí v západním obvodu v Plzni: výuka zde začala 16. října 1914 v budově na Mikulášském náměstí, kde probíhala do 29. listopadu 1914. Pak byla škola přeměněna na lazaret, proto se až do 7. ledna 1915 nevyučovalo vůbec. Teprve 7. ledna 1915, kdy se škola přestěhovala do části zatím nezabrané budovy Kamerálu v Kopeckého sadech, došlo k obnovení výuky.³ Dopady takového způsobu výuky byly zřejmé, což vyplývá mj. z následujícího kronikářského zápisu zmíněné školy: „*Docházka byla horší než v dobách normálních, ježto děti v mnohých rodinách, kde otcové jich byli na vojně, obstarávaly v prodejnách nákup někdy v době, kdy bylo vyučování, větší děti opatrovaly menší sourozence, též časté choroby ze špatného chleba působily nepříznivě na docházku. Prospěch byl slabší než jindy, neboť prázdniny byly delší, v měsíci prosinci se na škole nevyučovalo, neboť školní budova zabrána byla pro lazaret, válečnými poměry byla mysl žactva rozptýlována a následkem zkrácené doby vyučovací odpadly některé předměty.*“⁴ Ke konci války (v letech 1917–1918) začala armáda postupně některé školní budovy vracet původním účelům, ale i tak byla situace v plzeňském školství stále kritická. Hlavním důvodem byl jednoznačně podstatný nárůst počtu obyvatelstva Plzně a okolních obcí v době války, čímž logicky vzrostl i počet školou povinných žáků.⁵

Hlavní příčinou zvýšení počtu plzeňského obyvatelstva byl ohromný rozvoj plzeňského průmyslu, zejména expanze Škodových závodů. Ke zvyšování počtu obyvatel (a tím i počtu školou povinných žáků) docházelo rovněž vlivem migrace válečných uprchlíků. V Plzni se jednalo především o uprchlíky z Haliče a Bukoviny, které vyhnal z jejich domovů strach z války a z excesů carských vojáků. Jejich útek v létě 1914 byl naprosto nekoordinovaný a bez součinnosti státu. Jak se měnily poměry na haličsko-bukovinské frontě, žilo tamní obyvatelstvo prakticky ve stavu trvalého exodu, často v zoufalých sociálních podmínkách. V prosinci 1914 dorazilo do Plzně asi 80 rodin polských uprchlíků z Haliče. Brzy po svém příchodu do Plzně si založili Komitét polských válečných uprchlíků, jehož předsedou se stal bývalý plzeňský středoškolský profesor a školní rada František Hora. Jedním z cílů komitétu bylo dosáhnout zřízení obecné školy s polským vyučovacím jazykem. Místní školní rada (MŠR) v Plzni, i přes dramatický nedostatek školních prostor pro vlastní plzeňské žáky, vznik polské školy umožnila a dala jí k dispozici plně zaříze-

³ Tamtéž, I. obecná škola dívčí v západním obvodu, pamětní kniha, sign. 25 d 45, s. 18–19.

⁴ Tamtéž, s. 23.

⁵ Tamtéž, MŠR – česká Plzeň, kart. 233, dopis Purkmistrovského úřadu královského města Plzně Vojenskému velitelství v Praze z 20. 2. 1917, v němž se uvádí, že v roce 1917 bylo v Plzni 12 239 českých a 2 061 německých školou povinných žáků, kteří se vzdělávali ve 26 školních budovách (23 českých a 3 německých), což znamenalo cca 550 žáků na jednu školní budovu (u německých škol byl však průměr vyšší, zhruba 680 žáků).

nou učebnu pro 60 žáků v Radyňské ulici. Po povolení školy Okresní školní radou (OŠR) v Plzni byl 4. a 5. ledna proveden zápis a školní rok byl zahájen 8. ledna 1915.⁶

Dalším opatřením k překonání krize bylo spojování tříd a zkracování vyučovacích hodin, čímž byl řešen nejen problém nedostatku vyučovacích prostor, ale také nedostatek vyučujících, způsobený jejich povoláním na frontu. Zbylí učitelé museli často vyučovat v dopolední i odpolední frekvenci, dovolené pro nemoc jim byly povolovány jen v nejnnutnějších případech, z jiných důvodů vůbec. V této situaci bylo celkem běžné, že jeden vyučující působil i na několika školách najednou. O životních a pracovních podmínkách učitelů v době války vypovídá i svědectví řídícího učitele české obecné školy v Liticích u Plzně, Václava Hoffmanna, Ústřední matici školské v Praze z 25. června 1916, v němž Hoffmann mj. uvedl: „*Po úmorném vyučování musil podepsaný zametat, dříví štípat, uhlí nosit a vše uchystat k topení. Dále každý den deníky prohlížet, úkoly opravovat a konečně po vši práci musil si podepsaný přivydělávat v této době bídy a hladu, aby byl živ.*“⁷ Dalším způsobem řešení nedostatku učitelů byla reaktivace vyučujících v důchodovém věku a provdaných učitelek. Jistou dobu byly školské úřady poměrně úspěšné i v žádostech o osvobození učitelů-domobranců od činné služby, ale tyto úspěchy byly pouze krátkodobé, jelikož v dalším průběhu války byla kladná rozhodnutí několikrát přezkoumávána a část osvobozených učitelů přece jen musela nakonec narukovat. Odvodem učitelů na frontu byly postiženy zejména menšinové školy, které se po vypuknutí války dostaly do velmi obtížné, v podstatě likvidační situace.

Ve třetím a čtvrtém roce války byly školy omezeny rovněž nedostatkem uhlí a papíru. V lednu 1917, kdy uhodily obzvláště silné mrazy, byl vydán zákaz používat na školních chodbách plynové osvětlení, v únoru téhož roku bylo nařízeno osvobození chudých žáků, kteří neměli teplé oblečení, od školní docházky. Ve školách byly zřízeny útulky pro děti, jejichž otcové byli na frontě nebo jejichž rodiny neměly na uhlí a trpěly zimou. Zde mohly děti pobývat od 8. hodiny ranní do 5. hodiny odpolední a zvláště chudé děti dostávaly i oběd. V souvislosti s nedostatkem papíru nařídilo ministerstvo kultu a vyučování, aby byly dávány jen krátké úkoly ve snížené frekvenci a kreslit se mělo z úsporných důvodů po obou stranách papíru. Zákaz plynového osvětlování plzeňských ulic byl také oficiálním důvodem omezení volného pobytu školní mládeže na ulicích. Příčinou tohoto omezení byla údajně starost o to, aby školní mládež neutrpěla ve večerních hodinách mravní úhony, pravým důvodem však byla obava ze srocování obyvatelstva a pouličních nepokojů. Tato interpretace se nabízí zejména proto, že hlavní restriktce volného pobytu mládeže nastaly

⁶ Tamtéž, kart. 232, zpráva o polské škole haličských uprchlíků v Plzni z 28. 6. 1915. Do školy se dostavilo 18 žáků (později jejich počet vzrostl na 24), učitelem byl Alexander Isterewicz, katechetou kněz řádu dominikánů ve Lvově P. PhDr. Vincenc Szumski, při výuce vypomáhaly české učitelky Terezie Steinerová, Marie Soudská a jako industriální učitelka Amalie Kožmínová. Dne 27. 1. 1915 byl učitel Isterewicz povolán na frontu a ve výuce jej nahradil správce statků hraběte Potockého v Solové Vladislav Kaczanowski a student práv z Plzně Albín Sousedík. Teprve 22. 2. 1915 přibýly do Plzně dvě nové učitelky, Jozef Niedzwiecki z Kozowce a Stanislav Kowal z Rzeszowa. Blíže k problematice uprchlíků viz CHMELÍKOVÁ, J.: První světová válka a váleční uprchlíci z Haliče a Bukoviny v Chebu. In: Česká společnost a první světová válka. České Budějovice 1998, s. 100–101.

⁷ Národní archiv (NA) Praha, Ústřední matice školská (ÚMŠ) Praha, kart. 392, fascikl Litice, dopis V. Hoffmanna výboru ÚMŠ v Praze z 25. 6. 1916.

po nepokojích v červenci 1917, kdy žáci dostali přísný zákaz zdržovat se po 20. hodině mimo svá bydliště.

Výuka ve školách byla negativně ovlivněna také zásahy do obsahu vyučovacích osnov ze strany státu. Tyto restriktce nastaly už ve druhém válečném roce a souvisely jednak s výchovou žáků k vlastenectví (rakouskému), jednak se snahou úřadů odstranit ze školní výuky cokoli, co by naopak podporovalo vlastenectví české. Prvním krokem úřadů byla patřičná příprava vyučujících. V polovině září 1915 zaslala OŠR v Plzni všem školám v jejím obvodu výnos s oběžníkem ZŠR z 23. srpna 1915 o vlasteneckém chování českého učitelstva. Ve výnosu bylo správcům škol výslovně přikázáno, aby s obsahem oběžníku důkladně a prokazatelně seznámili všechny vyučující, což musel každý vyučující stvrdit podpisem na formuláři, který byl pečlivě archivován. Za porušení zásad vlasteneckého chování hrozily úřady tvrdými tresty, což dokazuje mj. zápis v pamětní knize Obecné školy v Bolevci, kde stálo: *„K chování učitelstva po stránce rakousko-vlastenecké přikládáno bude měřítko co nejprísnejší a bude se v případech provinění se proti zásadám v oběžníku uvedeným se vsí přísností a důrazností se strany úřadů školních postupovati.“*⁸

Vlastenecké smýšlení učitelů a žáků se mělo podle úřadů osvědčovat nošením válečných kokard, které musely školy za vybrané peníze objednávat. Postupem času přicházela mnohá další nařízení, eliminující české vlastenecké prvky ve školách. OŠR v Plzni např. nařídila zákaz používání rozvrhů hodin v bílo-červeno-modrých barvách, zákaz používání živnostenských výrobků se znaky země Koruny české, prodej obrázků členů Sokola a vojáků husitských vojsk, důkladnou revizi žákovských knihoven po stránce vlastenecké nebo mravně náboženské (na indexu se ocitly např. některé knihy Aloise Jiráska z doby husitské či pobělohorské či národní literatura nepřátelských států), na počátku školního roku 1916/1917 nařídilo ministerstvo kultu a vyučování vyloučení veškerých dosavadních čítanek z výuky (např. Mírové čítanek pro mládež), výnosem OŠR v Plzni z 1. července 1917 byl zakázán při školních vycházkách či výletech zpěv „nevlasteneckých“ (tzv. škodlivých) písní.

Také osnovy jednotlivých předmětů byly přizpůsobeny aktuálním problémům. Žáci byli poučováni o důležitosti řádné životosprávy, o nutnosti šetřit s předměty denní potřeby, o čistotě doma i ve škole. Do výuky prakticky všech školních předmětů obecných i měšťanských škol pronikala státní propaganda. V pamětní knize I. obecné školy dívčí v jižním obvodu v Plzni např. stojí: *„Při veškerém vyučování budila se úcta a láska k hrdinným vojínům, soustrast k poraněným a padlým. Při zeměpisu žákyne seznamovány s místy, kde naše voje vítězily, v zrcadle dějepisu ukazováno pak na příčiny a následky událostí válečných. Úkoly a diktáty buzena svrchovaná úcta k panovníkovi, jehož zásluhy líčeny. V hodinách přírodopisných mládež při každé příležitosti poučována, jak setrně žíti, bychom čelili vyhladovění, kterým nepřátelé chtějí nás zdolati.“*⁹ Pamětní kniha I. měšťanské školy pro dívky v západním obvodu v Plzni např. uvádí: *„Tak v slohových pracích byla volena themata z válečných poměrů, jimi buzen v srdcích dětí soucit k vojínům v poli a lazaretech. Smysl pro konání povinnosti budily zvěsti o hrdinských*

⁸ AMP, Obecná škola v Bolevci, pamětní kniha, sign. 22 a 263, s. 91–92.

⁹ Tamtéž, I. obecná škola dívčí v jižním obvodu, pamětní kniha, sign. 8 b 174, s. 44.

činech naší armády. Dívky poučovány, čím má budoucí uvědomělá a pilná žena nahraditi, oč vlast válkou ochuzena. Při výkladech zeměpisných a dějepisných podávala doba válečná bohatou příležitost, aby žacky prakticky shledávaly, jaký význam ve válce má národohospodářství. Ruční práce vedeny jen ve směru pomocné akce válečné.“¹⁰ Změnami prošla i výuka tělesné výchovy, která byla přizpůsobena potřebám vlasti. Školy byly vedle tělocvičných, sportovních, hasičských a jiných spolků hlavními organizátory vojenské přípravy mládeže, tzv. junobraný. Účelem této přípravy, která byla v Plzni zahájena na podzim 1915 a týkala se mladých mužů již od dokončeného 16. roku věku (mohli se však hlásit i mladší dobrovolníci), bylo „buditi a posilovati všechny vojenské ctnosti a praktickým účastenstvím připraviti mladiky již nyní pro službu vojenskou, pokud to beze zbraně jest možno“.¹¹

Vlastenectví mělo být dokazováno i praktickými činy. Jestliže byla školní mládež ve výuce poučována o nutnosti šetřit, byla teorie převáděna do praxe nejrůznějšími způsoby. OŠR v Plzni vydala již 19. srpna 1914 výzvu, kterou vybízela školní mládež k obecně užitečné činnosti. Ve výzvě mj. stálo: „I ti, kteří doma zůstali, musí pamětlivi býti svých povinností, dle sil i schopností svých prospívati obecně a zmenšovati všemožně nezbytné účinky krvavého zápasu a spojených s tím hospodářských a sociálních pobrom. Jest vlasteneckou povinností každého, aby v tomto vážném okamžiku přispíval co nejvíce a nejúčinněji k zamezení a zmírnění nouze.“¹² Hned v prvním roce války proběhla ve všech obcích sbírka kovů, jejíž organizaci převzaly právě školy. V dubnu a květnu 1915 obcházel žáci dům od domu celé obce a sbírali kovové předměty, které mohly domácnosti postrádat (předměty z mědi, cínu, mosazi, zinku a olova). Výsledky sbírky byly vcelku uspokojivé. Žáci 1. smíšené obecné školy v Doubravce např. sebrali 31,7 kg kovových předmětů,¹³ žáci obecné školy v Nové Hospodě 7 kg¹⁴ a studenti II. plzeňské reálky kromě obligátní sbírky kovů uspořádali v dubnu a květnu 1916 dokonce i sbírku zlatých předmětů.¹⁵ Ve školním roce 1915/1916 proběhly celoplošné sbírky předmětů z vlny a kaučuku. Žáci obecné školy v Černicích např. sebrali v říjnu 1915 celkově 120 kg předmětů z vlny a 10 kg z kaučuku,¹⁶ žáci 1. smíšené obecné školy v Doubravce v obou termínech sebrali více než 220 kg těchto surovin.¹⁷ Kromě nich sbírali a sušili žáci kopřivové listí a stonky, jahodové a ostružinové listí, léčivé byliny pro potřeby válečného zdravotnictví, starý papír a kosti, z nichž se vyrábělo polní hnojivo.

Další formou válečné pomoci školní mládeže bylo shromažďování různých potřebných předmětů přímo pro vojáky na frontě či v lazaretech. Žáci zhotovovali papírové vložky do bot, papírové vesty, košile a ponožky, pletli vlněné i bavlněné ponožky, rukavice a šály,

¹⁰ Tamtéž, I. měšťanská škola pro dívky v západním obvodu, pamětní kniha, sign. 11 e 110, s. 39.

¹¹ Tamtéž, Obecní úřad Doudlevice, kart. 1359, vyhláška Okresního hejtmanství v Plzni z 25. 7. 1915. Blíže k junobraně v Plzni viz ŘEHÁČEK, K.: Dopady války na každodenní život obyvatelstva Plzně a okolních obcí (1914–1918). In: Minulostí Západočeského kraje XLII/I. Plzeň 2007, s. 285–286.

¹² Tamtéž, MŠR – česká Plzeň, kart. 232, výzva OŠR v Plzni z 19. 8. 1914.

¹³ Tamtéž, I. obecná smíšená škola v Doubravce, pamětní kniha, sign. 26 e 13, s. 153.

¹⁴ Tamtéž, Obecná škola v Nové Hospodě, pamětní kniha, sign. 31 f 118, s. 31.

¹⁵ Tamtéž, II. česká reálka v Plzni, pamětní kniha, sign. 16 b 133, nestránkováno, sbírka byla vedena prof. dr. Karlem Farským a přispělo na ni kromě ředitele ústavu ještě 20 žáků.

¹⁶ Tamtéž, Obecná škola v Černicích, pamětní kniha, sign. 20 d 229, s. 72–73.

¹⁷ Tamtéž, I. obecná smíšená škola v Doubravce, pamětní kniha, sign. 26 e 13, s. 162.

nosili do lazaretů zásoby potravin. Učitelé se válečné pomoci účastnili jednak finančně, když pravidelně odevzdávali procento ze svého platu na sirotky po padlých učitelích, jednak organizačně, když pořádali nejrůznější sbírky, prodeje odznaků, losů, nálepek a pohlednic pro válečnou péči. Další důležitou formou pomoci bylo upisování válečných půjček. Školy byly aktivními propagátory této akce a upisování finančních prostředků prováděli nejen učitelé, ale také žáci. Tato akce však měla mnohá úskalí, poněvadž žáci nebyli právně způsobilí k podobným aktům, a tak k upsání jakéhokoliv obnosu museli mít souhlas svých rodičů. Druhý problém spočíval v tom, že žáci mnohdy nosili haléřové položky, a tak se museli na dluhopisy s pevnou nominální hodnotou skládat. Otázka, jak v budoucnu dělit zisky z dluhopisů mezi mnoho žáků, byla vyřešena tak, že se dluhopisy staly vlastnictvím příslušné školy a výnosy z nich měly být použity na potřeby příštích generací školáků, a tak se z půjčky stal vlastně solidární dar.

Představu o tom, jaké bylo sbírkové zatížení žáků a učitelů, podává pamětní kniha obecné školy v Bolevci. Při hodnocení pomocné válečné akce z let 1914–1918 je v ní uveden následující přehled: žáci natrhali a usušili 35 kg jahodového a ostružinového listí, zhotovili 4 200 papírových vložek do obuvi, upletli 24 párů ponožek a 12 párů nákolniček, sebrali 23,41 kg kovů, vybrali při sbírce prádla 44 K 16 h, zakoupili pohlednice a brožury za 62 K, odebrali 100 losů ve prospěch loterie pro válečné kmotrovství (20 K), upsali 250 K na válečné půjčky, zakoupili 168 obrázků císaře Karla a losy ve prospěch zmrzačených dětí Jedličkova ústavu. Celková hodnota pomoci žáků přesáhla 400 K, jejich učitelé upsali 2 400 K na válečnou půjčku, kromě toho odváděli jedno procento z platu na sirotky po padlých učitelích a přispěli na celou řadu dalších sbírek.¹⁸ Pro úplnost je třeba ještě uvést další práce, které učitelé vykonávali pro válečnou péči: účastnili se soupisů obilních a moučných zásob, pečovali o obecní aprovizaci vydáváním přidělových lístků, pořádali různé osvětové kurzy pro obyvatelstvo, byli aktivní v péči o chudou mládež v prázdninových osadách atd.

Přestože na učitelích ležela hlavní tíha všech úkolů, kterým bylo válečné školství vystaveno, obstálo plzeňské učitelstvo v této těžké době se ctí. Podle vzpomínek plzeňského učitele a budoucího národně demokratického senátora Eduarda Šimka byly oslavy a sbírky pořádány až na malé výjimky „*se zřejmou nechutí a výsledkem jich byla zpravidla jen vnější forma a příslušný raport*“.¹⁹ Národnostně motivované škrty v čítankách rovněž nebyly na překážku rozvoji pravého vlastenectví žáků a ani v jednom případě nedošlo ze strany okresních školních inspektorů v tomto ohledu k žádnému šetření.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

- Národní archiv Praha, archivní fond Ústřední matice školská Praha
- Archiv města Plzně, archivní fondy:
- Místní školní rada – česká

¹⁸ Tamtéž, Obecná škola v Bolevci, pamětní kniha, sign. 22 a 263, s. 110.

¹⁹ Tamtéž, LP Eduard Šimek, kart. 166, i. č. 12 421, sign. 166/61, Světová válka a vliv převratu v Plzni, s. 4.

- Obecní úřad Doudlevice
- I. obecná škola dívčí v západním obvodu, I. obecná škola dívčí v jižním obvodu, I. měšťanská škola pro dívky v západním obvodu, Obecná škola v Bolevci, I. obecná smíšená škola v Doubravce, Obecná škola v Nové Hospodě, Obecná škola v Černicích, II. česká reálka v Plzni – pamětní knihy
- Literární pozůstalost Eduard Šimek

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BRICHTA, V. a kol.: Dějiny Plzně III. Od roku 1918 do roku 1948. Plzeň 1981
- ČEPELÁK, V. a kol.: Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918. Plzeň 1967
- CHMELÍKOVÁ, J.: První světová válka a váleční uprchlíci z Haliče a Bukoviny v Chebu. In: česká společnost a první světová válka. České Budějovice 1998
- MARTINOVSKÝ, I. a kol.: Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení po současnost. Praha 2004
- NEDVĚD, A.: Jak to bylo v Plzni a na českém západě 1914–1918. Plzeň 1939
- ŘEHÁČEK, K.: Zásobovací poměry v Plzni na přelomu let 1918/1919. In: Západočeský historický sborník, 7. Plzeň 2001
- ŘEHÁČEK, K.: Hladové a protidrahotní bouře na Plzeňsku během války a po vzniku Československé republiky (1917–1919). In: Minulostí západočeského kraje, XL. Plzeň 2005
- ŘEHÁČEK, K.: Sociální důsledky války a jejich projevy v Plzni v letech 1914–1919. In: Minulostí západočeského kraje, XLI. Plzeň 2006
- ŘEHÁČEK, K.: Dopady války na každodenní život obyvatelstva Plzně a okolních obcí (1914–1918). In: Minulostí Západočeského kraje XLII/1. Plzeň 2007
- ŠIMEK, E.: Vliv války a převratu na poměry hospodářské a sociální. In: Plzeň a Plzeňsko II. Plzeň 1930

KAREL ŘEHÁČEK

SCHOOLS IN PILSEN REGION DURING THE GREAT WAR (1914–1918)

In the period of wars, not only that Muses are silent, but nor education prospers. Therefore the Great War was a period of noticeable decline in the area of Pilsner schools. School administrations and also individual teachers had to get over many difficulties, which were brought by war consequences. In consequence of confiscation of school buildings for war purposes (military hospitals, barracks), the launch of school-year 1914/1915 was postponed, it was necessary to merge schools and classes, there took place also the so

called rotating instruction. Frequent moving of schools, increasing number of pupils in classes and reducing the length of lessons resulted in undesirable consequences particularly on pupils' behaviour.

Quality of instruction was influenced also by lack of teachers, by problems with coal and paper supplies, and by state interference in teaching. At schools, there was ordered education of pupils toward the Austrian patriotism, the Czech patriotism should have been suppressed in all possible ways, e.g. prohibition of singing of the “non-patriotic” (the so called harmful) songs, censorship in pupils' libraries or revisions of textbooks, war propaganda pervaded also curricula of particular subjects.

“Patriotism” was proved also by many practical acts, mainly by extensive collecting activities (metals, textile, rubber, curative herbs, old paper and bones), by making things for soldiers (handwork) or by subscribing war loans. Also teachers participated in war maintenance in many ways: they paid a part of their salary to orphans of fallen teachers, contributed to numerous of collections, wrote down grain and flour supplies, cared for local supplying, organized educational courses for inhabitants and cared for poor youth in holiday camps.